

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

БРОЈ 22

БЕОГРАД, 30. МАЈ 1936.

ГОДИНА VIII

Uvećan broj

Садржај:

Ujedinjeno osiguravajuće akcionarsko društvo (Vardar—Herceg-Bosna—Triglav), Beograd
 Rudnik »Kostolac«, Đorđe Vajfert a. d., Beograd
 Banka »Stara Srbija«, Skoplje
 Српска привредна банка д. д., Загреб
 Јута и конопља а. д., Beograd

UJEDINJENO OSIGURAVAJUĆE AKCIONARSKO DRUŠTVO (VARDAR—HERCEG-BOSNA—TRIGLAV), BEOGRAD

U prošloj poslovnoj godini izvršeno je potpuno spajanje osiguravajućih društava »Vardar«, »Herceg-Bosna« i »Triglav«, koja su se fuzionisala krajem 1933 pod zajedničkom firmom »Ujedinjeno osiguravajuće a. d.«. O toj fuziji opširno smo referisali i u analizi bilansa za 1934 godinu (dodatak »Narodnog Bлагостанја«, br. 33 od 10 avgusta 1935, strana 134). Sva aktiva i pasiva pomenuta tri društva prešla je na novo društvo. Time je obezbeđen kontinuitet ranijih ugovora o osiguranju, a iz triju naših vrlo naprednih osiguravajućih društava stvoreno je novo preduzeće koje dolazi među najveća domaća osiguravajuća društva.

Sva očekivana koja su polagana u fuziju u potpunoj meri su se ispunila. Poslovanje je racionalizovano, garantna sredstva su povećana, osiguravajući portfelj je pročišćen, a eliminisane su i sve štete koje su nastale poslednjih godina. Usled zajedničkog vođenja poslova ostvarena je i u 1935 godini dalja ušteda u troškovima od 1,64 miliona, iako su prošle godine prilike pod kojima su morala raditi naša osiguravajuća društva bile neobično teške. Zbog pojačane i nezdrave konkurencije, naročito u elementaru, realno poslovanje bilo je znatno otežano. To je moralo da poveća i troškove kontrole i one oko održavanja starih i akvizicije novih poslova. Kada je Ujedinjeno osiguravajuće a. d. uspeo da uprkos tome postigne znatnu uštedu na ukupnim troškovima, onda je to znak da je u vezi sa fuzijom zaista izvršena uspešna i pozitivna unutrašnja i spoljna racionalizacija.

Za analizu rezultata rada u poslednjim godinama moramo poći od računa gubitka i dobitka, koji društvo objavljuje svake godine sa svim potrebnim detaljima.

Раčун gubitka i dobitka

Rashodi	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Štete elementara	12.553	9.913	4.695	3.133
Štete života	1.357	798	1.022	2.050
Otkupi pol. života	681	1.368	2.611	2.081
Provizije i troškovi	14.327	12.001	12.428	10.787
Premije reos. elem.	—	15.770	12.641	12.350
Premije reosig. života	—	5.249	2.760	2.927
Otpisi	2.432	4.336	1.824	2.111
Rez. premija elem.	6.423	4.605	2.492	2.044

Rez. premija života	20.898	20.748	35.687	36.056
Prenosne premije	—	—	1.032	1.181
Rezerv. štete elem.	5.247	3.373	3.170	2.901
Rezerv. štete života	255	327	475	341
Dobitak	242	437	461	310

Prihodi

Prenos dobiti	148	210	437	461
Prenos rez. prem. elem.	8.099	4.850	3.534	2.304
Prenos rez. prem. života	19.438	21.122	34.351	35.687
Rez. štete elem.	7.253	5.538	3.373	3.170
Rez. štete života	233	470	327	475
Prenosne premije	—	—	1.032	1.181
Premije elementara (bruto)	29.968	29.788	21.074	17.564
Premije života (bruto)	—	9.399	9.753	10.631
Dažbine elem. i ž.	2.353	3.744	4.882	4.655
Prihodi od kapitala	5.457	3.245	3.562	3.194
Zbir prihoda ili rashoda	74.336	78.386	81.299	79.173

Na strani prihoda primećujemo stalno opadanje prihoda od premija elementara. Sa 29.78 miliona u 1933 one padaju na 21.07 miliona u 1934 godini i na 17.56 miliona u 1935. To je uglavnom posledica naročite poslovne politike uprave Ujedinjenog osiguravajućeg a. d. Ona, naime, posvećuje svu svoju pažnju domaćem direktnom poslu, dok je raniji indirektni posao, kojim se bavilo društvo »Triglav« u velikom obimu, već u 1934 delom, a prošle godine u celosti napušten, radi nerentabilnosti i postojećih deviznih teškoća i ograničenja. Međutim, treba istaći, da je u direktnom poslu u našoj zemlji postignuta u svim granama zadovoljavajuća nova produkcija. Prihodi od premija u direktnom poslu u 1935 godini su čak povišeni za 468 hiljada dinara. Kako je obustavljena nezdrava i beskorisna konkurencija u elementaru tarifnim sporazumom koji je, po odobrenju Ministarstva trgovine i industrije, stupio na snagu 1 marta o. g., sasvim je opravdana nada da će poslovni rezultati u 1936 biti znatno povoljniji.

Bruto premije u pojedinim granama elementara ovako su se kretale:

Premije-bruto	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Elem. osigur.				
Požar i šomaž	19.495	19.341	13.505	10.456
Provalna krađa	313	2.006	919	655
Staklo	72	122	164	156
Nezgođe i kask	2.715	4.580	3.455	2.315

Transport	2.743	3.112	2.615	3.494
Grad	593	626	415	488
Ostale grane	4.037	—	—	—
Ukupno	29.968	29.788	21.074	17.564

U elementaru je najvažnija grana osiguranje požara, na koju u 1935 otpada skoro 60% bruto premija elementara, odnosno 10,45 miliona. Na dugom mestu je transportno osiguranje sa 3,49 miliona odnosno 20%. Zatim dolaze »nezgode i kask«, kod kojih su bruto premije iznele 2,3 milina, odnosno 13%. Kod svih ostalih grana elementarnog osiguranja naplaćeno je 1,3 miliona, odnosno 7% od ukupnih bruto-premija elementara.

Štete elementara u procentima neto-premija i dažbina za poslednje tri godine ovako izgledaju (u hiljadama dinara):

Godina	Premije i dažbine	Štete-neto	u %
1933	17.662	9.913	56,1
1934	13.221	4.695	35,5
1935	9.830	3.133	31,9

Procenat šteta pada sa 56,1 u 1933 na 35,5 u 1934 godini i na 31,9 u 1935. On se stalno popravlja, naročito zbog napuštanja indirektnog posla.

Na suprot smanjenju prihoda od premija elementara imamo znatan porast kod bruto-premija u osiguranju života. U 1935 one iznose 10,63 miliona prema 9,75 u prethodnoj godini i 9,4 miliona u 1933. I osigurani kapital je osetno porastao, uprkos znatnim otkupima prouzrokovanim privrednom depresijom. To se vidi iz sledeće tablice:

Poslovi životnog osiguranja

God.	Nove polise	Nova produkcija u mil.	Otkupi, istek i storno	Osig. kapital kraj. god.
1934	2415	52.0	51.0	213.5
1935	3399	69.5	44.0	238.9

Društvo »Triglav« nije se uopšte bavilo životnim osiguranjem, a kod »Herceg-Bosne« i »Vardara« krajem 1932 bilo je na snazi 6936 polisa sa osiguranom glavnicom od 222,6 miliona dinara. Krajem 1933 kod Ujedinjenog osiguravajućeg a. d. osigurana glavnica iznosi 212,5 miliona, odnosno za 10 miliona manje, jer su otkupi, istek i storna bila veća od nove produkcije. U 1934 ukupna osigurana glavnica je samo neznatno porasla (za 1 milion dinara), a u 1935 porast je osetan i osigurana glavnica dostiže iznos od 238,9 miliona dinara. Treba istaći da se mortalitet i u 1935 kretao ispod računski predviđene visine, uprkos porastu isplaćenih šteta života sa 1,02 na 2,05 miliona.

Prihodi od kapitala, to jest prihodi od kamata i kirija kao i prihodi od kursne razlike hartija od vrednosti u 1935 bili su 3,19 miliona i manji su za 368 hiljada nego u prethodnoj godini. Otpisi iznose 2,11 miliona i veći su za 287 hiljada nego u 1934. Međutim, prema 1933 otpisi su znatno smanjeni. Prošle godine je otpis na dubiozama izneo 375 hiljada, na inventaru i zgradama 310 hiljada, a na kursnoj razlici hartija od vrednosti 1 milion 355 hiljada. Time je potpuno otpisana cela kursna razlika na državnim papirima, koja je krajem 1932 iskazana u aktivni sa preko 4,1 miliona dinara.

Upoređenje računa izravnjanja ovako izgleda:

Aktiva	Račun izravnjanja			
	Zbir pozicija triju društava za 1932	Posle fuzije u 1933	1934	1935
Blagajna	3.073	6.046	4.623	6.066
Novčani zavodi	9.580	13.383	7.515	8.672
Hartije od vrednosti	13.515	11.123	14.835	12.892
Kurs. razl. drž. pap.	4.111	2.805	1.354	—

Nepokretnosti	14.774	14.267	21.642	21.382
Zajmovi pol. života	8.828	10.367	10.436	10.738
Hipotekarni zajmovi	7.471	7.794	7.644	6.520
Osiguravajuća društva	10.141	6.656	3.427	2.726
Filijale	13.504	10.104	9.975	10.415
Inventar	905	558	509	451
Razno	—	—	—	170

Pasiva

Glavnica	15.500	6.000	6.000	6.000
Rezervni fond	1.514	1.540	1.596	1.658
Penzioni fond	2.646	2.977	3.587	3.740
Rez. i pren. premije	37.307	24.813	39.212	40.181
Depo reosigurača	21.090	32.612	16.327	17.679
Rezerva šteta	6.040	3.700	3.645	3.242
Osig. i reosig. društva	2.492	9.958	9.408	7.223
Razno	1.669	1.066	370	—
Dobit	210	437	461	310
Zbir bilansa	87.240	83.104	80.607	80.032

Zbir bilansa iznosi 80 miliona i gotovo je isti kao krajem 1934. U pasivi imamo ipak tri znatnije promene, i to: smanjenje tekućih računa osiguravajućih i reosiguravajućih društava sa 9,4 na 7,2 miliona; zatim, porast depoa reosigurača sa 16,32 na 17,68 miliona i povećanje rezervnih i prenosnih premija sa 39,21 na 40,18 miliona.

U aktivni su promene još mnogobrojnije. Pre svega, nestao je račun kursne razlike hartija od vrednosti. Zatim je usled prodaje smanjena zaliha hartija od vrednosti za preko 3 miliona. Doduše, zbog zarade na kursnoj razlici od preko 1 miliona dinara, odnosno pozicija u aktivni je pala samo sa 14,85 na 12,89 miliona. Najveću poziciju u aktivni čine nepokretnosti u koje je društvo plasiralo više od jedne četvrtine svog obrtnog kapitala. Prema prethodnoj godini nepokretnosti su smanjene za 260 hiljada, što odgovara izvršenom otpisu. Hipotekarni zajmovi su takođe pali sa 7,67 na 6,52 miliona. Nasuprot tome porasli su zajmovi na polise za 300 hiljada, gotovina za 1,44 miliona, a potraživanje kod novčanih zavoda za 1,16 miliona dinara. Tekući računi filijala su povećani sa 9,97 na 10,41 miliona, a oni osiguravajućih društava su pali sa 3,4 na 2,7 miliona dinara.

Obrtni kapital je plasiran sigurno; vođeno je računa o podeli rizika i o likviditetu, tako da je interes osiguranika očuvan u najvećoj meri.

Čista dobit je 310 hiljada. Od toga je upotrebljeno 65 hiljada za dotacije fondovima, a ostatak od 245 hiljada prenosi se na novi račun.

U upravi su g. g.: d-r Božidar Čerović, predsednik; Jos. Lukman, potpredsednik; Balaban Emerich, Bek M., Božić d-r Milan, Gergelj Teodor, Hope Ernest, Hribar Ivan, Lukarević Mih., Matfeld Gustav, Maurer Oskar i Spevec d-r Vladimir, članovi. U nadzornom odboru su g. g.: Rista Ognjanović, Eugen Balog, Marko Bauer, Manojlo Čelović, d-r Janko Krsnik, Franjo Knebl i Vitomir Konstantinović.

RUDNIK »KOSTOLAC«, ĐORĐE VAJFERT A. D., BEOGRAD

Prirodni položaj »Kostolca« čini ga jednim od naših najvažnijih nalazišta uglja. Pored Dunava mi i nemamo rudnika; Vrdnik je dosta daleko od dunavske obale. »Kostolac« je, međutim, uz samu obalu Dunava, odmah ispod ušća Morave. Iz rudnika se vadi lignit vrlo dobrog kvaliteta sa prosečno 3000 kalorija koji je podesan za pogon kaloričnih centrala, za industrijske potrebe, za rečno brodarstvo itd. Proda uglja je većim delom osigurana; pivare, mlinovi i rečno brodarstvo Đorđa Vajferta su glavni potrošači. U samoj firmi

akcionarskog društva »Kostolac« pretstavlja rudarstvo najvažniju, ali ne isključivu granu poslovanja. U njegovom sastavu nalazi se i veoma razvijeno brodarstvo čija je vrednost u bilansu označena sa 19 mil. din. i koje je najvećim delom zaposleno u transportnoj službi rudnika: od mesta proizvodnje do Beograda i Pančeva, gde je koncentrisana glavna potrošnja. Uprava u svom godišnjem izveštaju kaže, da je zastoj u mnogim industrijskim granama prouzrokovao smanjenje potrošnje uglja, što je pogodilo i rudnik »Kostolac« čija je proizvodnja smanjena sa 115 hilj. tona u 1934 god. na 102 hilj. u 1935 god., u srazmeri prema opaloj prodaji od 109 hilj. tona na 94 hilj. Da se u zaposlenosti brodarstva ne bi osetila praznina, uprava je stavila u pogon kameolom u Brnjicama. Rezultati ovog posla bili su, s obzirom na veliku konkurenciju, negativni. Iz sledećih računa izravnanja i dobitka i gubitka videćemo najbolje poslovni rezultat preduzeća u celosti, kao i u pojedinim njegovim granama.

Račun izravnanja

Aktiva	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara		
Gotovina	237	483	457
Nepokretnosti	2.616	2.564	2.573
Koncesija »Kostolac«	5.500	5.500	5.500
Mašinerija	579	520	468
Železnička postrojenja	1.770	1.590	1.431
Mlinske instalacije	203	180	162
Pokretni inventar	502	420	344
Plovni objekti	20.589	19.560	19.170
Inventar plovnih objekata	1.530	1.240	880
Novi potkop	—	—	212
Ugalj i materijal	587	499	954
Dužnici	4.925	5.038	7.393
Istražni radovi	1.548	223	—
Državni bonovi	463	—	—
Efekti	26	—	—
Razna aktiva	370	329	74
Kaucije i garancije	11.610	11.260	15.923
Ostave	—	—	9.170
Pasiva			
Glavnica	10.000	10.000	10.000
Rezervni fond	53	53	56
8% obveznice	6.500	4.500	4.500
Menice	10.860	9.915	9.070
Poverioci	12.707	12.574	14.343
Cesije	—	—	204
Razna pasiva	679	660	941
Kaucije i garantije	11.610	11.260	15.923
Ostavljači ostava	—	—	9.170
Dobitak	315	443	504
Zbir bilansa	53.025	49.406	64.711

Račun dobitka i gubitka

Rashodi	1933	1934	1935
Administrativni i opšti troškovi	3.595	4.742	3.983
Amortizacije	316	407	309
Kameolom	—	—	152
Brodarstvo	138	—	—
Ekonomija	—	15	—
Dobitak	315	443	504

Prihodi

Prenos dobitka	283	315	440
Rudnik	3.674	5.275	4.436
Brodarstvo	97	13	34
Mlin	5	4	7
Ekonomija	—	—	30
Zbir prihoda ili rashoda	4.059	5.607	4.947

Ako izdvojimo iz bilansa neutralne pozicije (kaucije, garantije i ostave) od 26 mil. dinara u 1935 prema 11 mil. u 1934 godini, zbir bilansa u 1935 g. se povećava za 1 mil. na 39 mil. U pojedinim pozicijama pasive ovo dolazi do izražaja u povećanju pozicije poverioca. Glavnica iznosi nepromenjeno 10 mil. dinara; rezervni fond se neznatno povećao za 3 hilj. din. na 56 hilj. prema 1934 g. U bilansu »Kostolca« poverioci su raščlanjeni prema vrsti zaduženja, što čini bilans neobično preglednim. Dug po 8% obveznicama ostao je u 1935 g. nepromenjen sa 4,5 mil. din. Menični dugovi se stalno smanjuju; u 1935 g. za 900 hilj. prema prethodnoj i za 1.86 mil. prema 1933 godini na 9 mil. dinara. Mnogo više odgovaraju načinu poslovanja krediti po otvorenim računima koji su mnogo elastičniji nego menični i na osnovu obveznica; stoga uprava, izgleda, favorizuje ove, kao što se može zaključiti iz povećanja ove pozicije sa 12,5 mil. u 1934 na 14,3 u 1935 godini. Razna pasiva povećala se sa 660 hilj. na 941 hilj., a cesije iznose 204 hilj. din. U aktivni povećanje zbira bilansa došlo do izražaja u porastu dužnika sa 5 mil. din. u 1934 na 7,4 mil. u 1935. Nepokretnosti, kao što to odgovara njihovoj prirodi, skoro su nepromenjene za poslednje tri godine: u 1935 iznose 2,57 mil. prema 2,56 u 1934 i 2,61 u 1933 godini. Koncesija rudnika bilansirana je sa 5,5 mil. din. nepromenjeno za poslednje tri godine. Određivanje vrednosti koncesija za eksploataciju rudnika je jedan od najtežih zadataka u bilansiranju. Imovinske prilike i kamatna sposobnost samog preduzeća i onih koji stoje iza njega, omogućili su bilansiranje najniže vrednosti koncesije, čime je udovoljeno načelima nauke o bilansiranju i preduzeće stavljeno na zdrav, siguran temelj. Proizvodnja iziskuje podržavanje velikih investicija od kojih su najvažnija železnička postrojenja za transport uglja od rudnika do dunavske obale. Njihova vrednost iznosi 1,4 mil. u 1935 g. prema 1,6 mil. i 1,7 mil. u prethodnim dvema godinama. Uzrok smanjenju su redovne i vanredne amortizacije. Redovne amortizacije iskazane su u računu dobitka i gubitka u visini od 309 hilj. prema 407 hilj., odnosno 316 hilj. u 1934 i 1933 god. Ali osim toga je, kako uprava navodi u svom izveštaju, otpisano u 1935 g. 1,1 mil. din., a kao što vidimo iz naše prošlogodišnje analize, u 1934 g. otpisano je takođe 1,77 mil. Najveći deo otpisa vrši se interno; oni se ne pokazuju vidno u računu dobitka i gubitka, nego sačinjavaju deo opštih troškova. Ostale pozicije investicija koje pripadaju rudniku, takođe pokazuju smanjenje, mašinerije sa 579 hilj. u 1933 g. na 520 hilj. i 468 hilj. u narednim godinama, zatim pokretni inventar sa 502 hilj. na 420 hilj. i 344 hilj. din. Troškovi novog potkopa aktivirani su sa 212 hilj. dinara.

Iako rudniku u proizvodnom procesu podređeno, brodarstvo pretstavlja najveću poziciju bilansa sa 19 mil. prema 19,5 mil. u 1934 i 20,6 mil. u 1933. Inventar plovnih objekata sačinjava sastavni deo lađa, šlepova i svih drugih objekata. Kako su ta dobra po svojoj prirodi izložena većem kvaru, njihova vrednost pokazuje prilično jako smanjenje sa 1,5 mil. u 1933 na 1,2 mil. u 1934 i 880 hilj. u 1935 godini, za skoro 50% u toku tri godine. Ugalj i materijal na lageru pokazuju povećanje sa 499 hilj. u 1934 na 954 hilj. u 1935 godini.

Kao što su u bilansu raščlanjene pojedine pozicije da bi se dobila što jasnija slika, i u računu dobitka i gubitka odvojeno je naveden dobitak pojedinih grana poslovanja. Pomenuti brojevi pretstavljaju saldo bruto prihoda svake pojedine grane. Prihodi rudnika bili su u 1935 g. 4,4 mil. pre-

ma 5.2 mil. i 3.6 mil. u prethodnim godinama. Cene uglja smanjile su se kod svih rudnika a i proizvedena količina je manja tako da to objašnjava pad prihoda. Prihodi brodarstva neznatni sa 34 hilj. prema 13 hilj. din. u 1934 god. Brodarstvo služi rudniku pa je svedjedno da li se određuje inter-nalna visina prevoznih troškova tako da se dobitak pokaže kod rudnika ili kod brodarstva. Ne bi bila ta okolnost sporedna samo u slučaju, ako bi se želelo pomoću postignutog rezultata pojedinih grana kontrolisati njihov efekat u interesu celokupnog preduzeća. Od ostalih poslovnih grana svršili su poslovnu godinu sa dobitkom mlin od 7 hilj. din. prema 4 hilj. u prethodnoj godini i ekonomija od 30 hilj. din. prema gubitku od 15 hilj.; dok je na kamenolomu izgubljeno 152 hilj. dinara.

Opšti troškovi iznosili su 3.98 mil. din. prema 4.74 mil. u 1934 g. Smanjenje je prouzrokovano i suženjem obima proizvodnje, ali glavni razlog je racionalizacija proizvodnje i planski rad sa ciljem sniženja troškova.

Čista dobit preduzeća u 1935 godini bila je 64 hilj. din. koja je po odbitku od 2% rezervnom fondu, prema pravilima, u visini od 62.8 hilj. din., dodata ranijim dobitcima. Dobitak od 504 hilj., koji je prenet na novi račun, a sastoji se iz ranijih dobitaka u ukupnom iznosu od 443 hilj. i od dobitka u 1935 g., stajace na raspoloženju upravi da ga upotrebi po svom nahodjenju za vanredne otpise bilo inventara bilo sumnjivih potraživanja.

U upravnom odboru rudnika »Kostolac« nalaze se sledeća gospoda: Đorđe Vajfert, predsednik; d-r Dragutin K. Protić, d-r Ferdinand Gramberg i Herman Gramberg.

U nadzornom odboru su gospoda: Rudolf Pilc, predsednik; Milan Parivodić, i Oto Vajfert. Direktor preduzeća je g. Živ. Đ. Nešić.

BANKA »STARA SRBIJA«, SKOPLJE

U našim ranijim analizama banke »Stara Srbija«, koja je osnovana 1923 godine, ukazali smo na njen specijalan položaj. Nju nisu osnovali privatni interesenti, već nekoliko novčanih zavoda iz starosrbijanskih varoši Peć, Prizren, Vučitrn, Priština, Uroševac, Gnjilane i Kosovska Mitrovica. Odnosnim zavodima, koji su i jedini akcionari Banke »Stara Srbija«, bilo je potrebno da podržavaju sa Skopljem najuže bankarsko-poslovne veze. Umesto da rade sa postojećim skopljskim bankama ili da osnuju nezavisno jedan od drugoga sopstvene filijale, ti su zavodi na inicijativu Pečke trgovačko-industrijske banke u Peći i Prizrenske banke u Prizrenu zajednički osnovali Banku »Stara Srbija«, koja za njih obavlja sve bankarsko-poslovne operacije i zastupa njihove interese na skopljskom tržištu. Na taj način stvorile su sebi ove banke — osnivači jednu dragocenu krovnu organizaciju, a Banka »Stara Srbija« dobila je jedno zaleđe koje znatno povećava njen kreditni i poslovni kapacitet.

Banka »Stara Srbija« nije se nikako koristila zaštitom, te je u svakom momentu bez ikakvih teškoća i otkaznih rokova odgovarala svima zahtevima svojih ulagača i poverilaca. Međutim, jasno je da u godinama teške bankarske krize ni njeno poslovanje nije moglo da bude sasvim normalno. Opađanje obrtnog kapitala, stalno smanjivanje plasmana i neprestano zakonsko kresanje aktivne kamatne stope neizbežno su morali dovesti do znatnog smanjenja prihoda. Zbog toga je u toku poslednje četiri godine i čista dobit bila neznatna, iako su sve režije svedene na najmanju meru. Na suprot tome čista dobit je još u 1931 iznosila 480 hiljada, a u 1929, dok je glavnica iznosila 6 miliona, bila je 600 hiljada dinara.

Kod izvesnih novčanih zavoda u prestonici i u zapadnim delovima države primećeno je u toku 1935 osetno poboljšanje. Međutim, kod ogromne većine zavoda u južnim delovima države, situacija se jedva promenila. Novi uložnici su uglavnom samo državnim, samoupravnim i privilegovanim zavodima. Novi krediti su nerado otvarani, delom i zbog toga što su pojedini privredni redovi često iznosili traženja da se zakonska zaštita plaćanja dugova protegne i na njih. Inače, i cela 1935 godina protekla je u iščekivanju pravilnog i konačnog rešenja pitanja zemljoradničkih dugova.

Zbog toga je i Banka »Stara Srbija« bila prinuđena da svede svoju aktivnost na otpravljanje tekućih poslova, na postepeno realizovanje svog plasmana i uporedno smanjenje obaveza. Otkazi kredita vršeni su obazrivo, jer Banka nije htela da dovede svoje komitente u težak položaj.

Promene u bilansnim pozicijama u toku prošle godine su neznatne, kao što se to vidi iz sledeće tablice:

Račun izravnjanja

Aktiva	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Blagajna	1.271	1.390	796	643
Dužnici	5.453	5.131	4.821	4.919
Menice	8.281	6.819	6.723	6.055
Zajmovi na zaloge	422	381	200	157
Hartije od vrednosti	1.221	1.194	1.196	1.207
Vrednost rezervnog fonda	1.200	1.200	1.200	1.200
Nepokretnosti	2.250	1.750	1.700	1.700
Nameštaj i pribor	114	100	90	90
Garantije i razna aktiva	27.533	27.959	26.138	23.665
Pasiva				
Glavnica	8.000	8.000	8.000	8.000
Rezervni fondovi	2.000	1.500	1.500	1.500
Penzioni fond	199	211	221	230
Poverioci	3.908	3.385	2.280	2.162
Reeskont	2.370	2.010	1.898	1.920
Ulozi na štednju	2.831	1.947	2.033	1.516
Nepodignuta dividenda	480	480	480	480
Razna pasiva	426	888	700	929
Zbir bilansa	47.747	45.924	42.866	39.636
Obrtni kapital	20.214	18.421	17.113	16.738

Račun gubitka i dobitka

Rashodi	1932	1933	1934	1935
Kamata	809	596	418	343
Troškovi i porezi	934	542	521	397
Otpisi	417	362	158	179
Dotacije	150	12	10	9
Čista dobit	0.7	0.4	1	0.5
Prihodi				
Kamata	1.625	1.150	904	696
Provizije	346	149	38	—
Razni prihodi	99	42	5	42
Od efekata	100	16	13	13
Od nepokretnosti	140	16	148	161
Napl. otp. potraživanja	—	—	—	16
Zbir prihoda ili rashoda	2.311	1.512	1.109	929

Obrtni kapital bančin iznosi 16,7 miliona prema 17,1 miliona dinara u 1934. Bilans za prošlu godinu pokazuje, da-

skle, da je obustavljeno sužavanje poslovnog volumena i da su se prilike normalizovale. U aktivni imamo samo četiri manje promene, i to: porast dužnika za 100 hiljada, smanjenje zajmova na zaloge za 43 hiljade, opadanje eskonta za 668 hiljada i smanjenje gotovine za 150 hiljada.

Ulozi na štednju su opali za 517 hiljada, a poverioci za 118 hiljada dinara. Nasuprot tome porasla je razna pasiva za 229 hiljada, a reeskont za 22 hiljade dinara. Odnos između sopstvenih i tuđih sredstava je neobično povoljan, pošto na sopstvena sredstva otpada 9,5 miliona, a na tuđa 7,2 miliona dinara.

Bančina uprava je uspela da sačuva zavodu likvidnost i da obezbedi njegovu imovinu. Ali se o rentabilitetu rada, iz pojmljivih razloga, ne može govoriti. Smanjenje obrtnog kapitala i obaranje aktivne kamatne stope izazvali su osetno opadanje prihoda. Sa 2,86 miliona u 1931 oni su pali na samih 929 hiljada u 1935 godini. Iako se uprava svim silama trudila da i rashode dovede u sklad s приходима, ipak joj to nije pošlo sasvim za rukom, jer mnogi rashodi i nisu zavisili od njene volje.

Višak prihoda nad rashodima u 1935 veći je za oko 20 hiljada nego u prethodnoj godini i iznosi 189 hiljada. Od toga je dotirano 9 hiljada penzionom fondu, 179 hiljada upotrebљeno je za otpis nenaplativih potraživanja, a ostatak od 0,5 hiljada prenet je na novi račun.

U upravi se nalaze sledeća gospoda: Živko St. Rajević, predsednik; H. Drag. Patrnogić, potpredsednik; H. Ljuba Patrnogić, Trifun J. Čukić, Mihailo Patrnogić i Damijan Garalejić, članovi. U nadzornom odboru su gospoda: Arsenije Martinović, Đorđe M. Čičarić, Aleksa Čamilović i Dušan Nekić. Direkcija: g. g. Mihailo Patrnogić i Svetolik Jakovljević.

СРПСКА ПРИВРЕДНА БАНКА Д. Д., ЗАГРЕБ

Искуство је показало да су се у тешким годинама наше банкарске кризе знатно боље одржали поједини мали новчани заводи него многе веће банке. Пре свега, мањим заводима је врло често било много лакше да сузбијају кризу поверења, јер је постојао и лични контакт између банчине управе и улагача. Код Српске привредне банке у Загребу играо је извесну улогу и један други моменат. Наиме, она је увек посвећивала велику пажњу зајмовима на ручни залог, а познато је да је ова врста пласмана необично ликвидна, јер се после истека одређеног рока банка може наплатити и продајом заложених ствари. И остали банчини пласмани претстављали су максимум сигурности и ликвидности, тако да се Банка није морала уопште служити заштитом, а крајем 1932 одлив улога био је готово сасвим престао.

Међутим, у току последње две године улози су опет почели да опадају. Са 2,95 милиона у 1933 они су смањени на 2,58 милиона крајем 1934 и на 1,87 милиона крајем 1935 године. Стварни разлог овом одливу улога није у неком неповерењу улагача према Српској привредној банци, већ је последица законског максимирања каматних стопа. Познато је да су мањи заводи најчешће привлачили улоге одобравањем нешто веће камате. Сада им је та могућност одузета, па штедише радије односе свој новац у државне и самоуправне заводе, или га пласирају непосредно у послове од којих очекују да ће им обезбедити повољније укамаћење.

У вези с тим остају без потребних кредита и мањи привредници који се, као што је познато, тешко могу ослоњити на велике заводе. Према томе, ако се стоји на становишту да је за редовно функционисање свих грана

привреде потребно, да у кредитној организацији остану и средњи или мањи приватни новчани заводи, онда им треба реформом одредаба о максимирању каматних стопа дати могућност опстанка и рада.

Биланси Српске привредне банке за четири последње године овако изгледају:

Активa	1932	1933	1934	1935
	у хиљадама динара			
Готовина	265	331	213	87
Ефекти	50	26	44	41
Менице	3.131	2.995	3.038	2.930
Зајмови на ручни залог	2.591	2.800	2.657	2.957
Дужници	1.510	1.056	724	596
Разна активa	—	—	—	232
Пасивa				
Главница	3.500	3.500	3.500	3.500
Резерве	349	393	400	411
Улози	3.168	2.950	2.583	1.872
Повериоци	131	126	160	851
Реесконт	410	350	149	100
Разна пасивa	—	—	—	40
Добитак	79	8	11	9
Збир биланса	11.559	11.342	10.817	10.682

Збир биланса крајем 1935 износи 10,68 милиона према 10,81 милиона у 1934. Као што се види, смањење је незнатно, упркос свим тешкоћама. Улози су пали за 700 хиљада, али је то потпуно компензирано порастом повериоца, који крајем 1935 износе 851 хиљаду према 160 хиљада у претходној години. Других промена у пасиви готово и нема. Једино треба напоменути да је Банка добровољно смањила реесконт са 149 хиљада у 1934 на 100 хиљада у 1935. На тај начин реесконт износи данас само четврти део онога што је износио у 1932, а осамнаести део од износа искоришћеног у 1929 години.

У активни видимо да су зајмови на ручни залог порасли за 300 хиљада и крајем 1935 износе 2,95 милиона. По прилици исто толико је отпадало и на есконт меница, који је према претходној години смањен за 100 хиљада. И дужници су опали за 128 хиљада, са 724 на 596 хиљада динара. Готовина износи 87 хиљада према 213 хиљада у претходној години.

Иако су режијски трошкови сведени на најмању меру, ипак чисти добитак износи само 9 хиљада, тако да се дивиденда не може ни ове године платити.

У управи су г.г.: Јован Максимовић, председник; Спасо Узелац, потпредседник; Илија Дучић, Драгутин Јаук, Андро Калајић, Илија Радић, Ђуро Вранешкић, Иво Вранешкић, чланови. У надзорном одбору налазе се господи: Јован Теодоровић, Константин Југовић, Божа Медаковић и д-р Данило Стојсављевић. Директор је г. Ђуро Микашиновић.

JUTA I KONOPLJA A. D., BEOGRAD

Firma »Juta i konoplja a. d.« u Beogradu osnovana je 1930 god. Njeno fabrično preduzeće, pak, u Vačkoj Palanci jedno je od najstarijih u državi; osnovano je 1884 godine kao akcionarsko društvo Braće Mihels. Fabrika je jedna od najvećih na teritoriji Vojvodine. Do 1930 prerađivala je isključivo kudelju, sirovinu koja se proizvodi u najbližoj okolini. Kriza kudelje i njenih izradevina koja je došla do izražaja u periodu 1928—1931, bila je neposredan povod da upra-

va prede na preradu jute, pošto inače nije bilo moguće zaposliti celu fabriku. U 1932 god. promet je prema 1931 god. porastao sa 4,7 mil. din. na 19 mil., usled preorijentacije proizvodnje. U idućim godinama, kao što ćemo videti, bruto prodaja ne dostiže visinu iz 1931 god., ali i ne zaostaje mnogo iza nje. Godina 1931 pretstavlja prekretnicu u proizvodnji preduzeća a 1935 god. u strukturi pasive kao što možemo videti iz sledećih tablica:

Račun izravnanja

Aktiva	1932	1934	1935
	u hiljadama dinara		
Fabrično zemljište	12	12	12
Topljačke jame	189	189	189
Zgrade	1.551	1.578	1.831
Mašine i vodovod	6.376	6.549	6.832
Industrijski kolosek	62	62	—
Zaprega	14	14	14
Hartije od vrednosti	—	—	163
Gotovina	49	79	115
Dužnici	2.095	1.819	1.334
Zalihe	2.377	4.208	6.950
Prenos gubitka	783	653	512
Gubitak u 1935 god.	—	—	1.269
Pasiva			
Glavnica	1.800	1.800	10.800
Amortizacioni fond	406	1.818	2.557
Poverioci	11.258	11.500	5.865
Dobitak	45	142	—
Zbir bilansa	13.509	15.266	19.222

Račun gubitka i dobitka

Rashod			
Vrednost utrošene prede	10.039	11.780	13.180
Plate i nadnice	2.270	2.080	2.188
Materijal za pogon	1.470	1.528	1.593
Opšti troškovi	597	1.217	1.261
Bolesnička blagajna	124	103	101
Osiguranje	13	45	50
Porezi	453	843	716
Amortizacija	297	705	738
Prenos gubitka	783	655	512
Čist dobitak	45	142	—

Prihod

Bruto prihod jutenih fabrikata	15.145	18.365	17.739
Bruto prihod od kudjelje	163	78	704
Prihod od dretve	—	—	41
Prihod od stanova za nameštenike	—	—	6
Prihod od zemljišta	—	—	7
Provizija od jutene i kud. robe	—	—	63
Kamate hartije od vrednosti	—	—	1.6
Gubitak iz ranijih godina	783	654	512
Gubitak u 1935 god.	—	—	1.268
Zbir prihoda ili rashoda	16.091	19.089	20.342

U 1934 godini preduzeće je radilo pretežno tuđim kapitalom. U 1935 to prestaje; glavnica se podeseterostručila, sa 1,8 mil. din. na 10,8 mil. Poverioci se u isto vreme smanjuju sa 11,5 mil. na 5,8 mil. Obrtni kapital se u 1935 god. povećao za 4 mil. prema 1934 god., sa 15 mil. din. na 19 mil. dinara. Povećanjem kapitala je odnos između sopstvenih i tuđih sretstava potpuno izmenjen. U 1934 god. sopstvena sretstva bila su svega 16% tuđih; u 1935 god., međutim, tuđa sretstva iznose 54% sopstvenih. Iako dugovi Jute i konoplje nisu takve prirode da bi mogli pretstavljati opasnost za preduzeće, solidni temelj, dobijen povećanjem glavnice, dozvoljava upravi dalje proširenje delatnosti.

Stalno povećavanje pozicije mašina i vodovoda sa 6,3 mil. u 1932 god. na 6,5 mil. u 1934 god. i 6,8 mil. u 1935 g. pokazuje da prelaz na fabrikaciju jutenih proizvoda iziskuje prilične investicije. Bile su potrebne i nove zgrade, što se vidi iz povećanja te pozicije sa 1,5 mil. na 1,8 mil. dinara. Topljačke jame, potrebne za preradu kudjelje, navedene su u bilansu nepromenjeno sa 189 hilj. din., a fabrično zemljište sa 12 hilj. i zaprega sa 14 hilj. dinara. Hartije od vrednosti prvi put ove godine se pojavljuju u aktivi, sa 163 hilj. din. »Juta i konoplja a. d.« u sve većoj meri prilazi liferaciji državnim i samoupravnim ustanovama i zbog toga su joj potrebne državne hartije od vrednosti, za kaucije. Iz ranijih godina, kada je fabrika kupovala sirovu kudjelju za preradu u prvoj fazi i za izvoz, preostala je još dosta velika pozicija dužnika, najvećim delom zamrznuta, pošto se radilo uglavnom o predujmovima na kudjelju. Stalno smanjivanje ove pozicije sa 2 mil. u 1932 god. na 1,8 mil. u 1934 i 1,3 mil. u 1935 god. dozvoljava zaključak da je preduzeće uspelo da naplati jedan deo ovih zamrznutih potraživanja. Pozicija dužnika od 1,3 mil. nije previsoka prema godišnjem prometu od 18 mil. din. za poslednje dve godine. Najveći porast pokazuju u 1935 godini zalihe. Skoro celo povećanje obrtnog kapitala investirano je u sirovine, polufabrikate i ostali materijal. Zalihe iznose 6,9 mil. din. u 1935 god. prema 4,2 mil. u 1934 god. i sastoje se: od sirove jute u vrednosti od 2,7 mil., jutene prede 3 mil., jutenih fabrikata 538 hilj., vreća za ambalažu 92 hilj., dretve 154 hilj., materijala za pogon 429 hilj. i užarije 9 hilj. din. Fabrika je u prošloj godini obratila glavnu pažnju na to da sebi osigura potrebne sirovine, što je, s obzirom na postojeće teškoće oko snabdevanja sirovinama i na eventualno moguće nove, svakako najhitniji zadatak. I rentabilitet samog preduzeća je podređen tom cilju. Gubitak od 1,2 mil. u 1935 god. vrlo lako može u idućoj godini da se pretvori u dobitak, ako tendencija poskupljenja sirovina potraje ili ako se pooštre teškoće oko plaćanja inostranstvu.

Iz vrlo preglednog računa dobitka i gubitka vidi se da se obim proizvodnje povećao prema ranijim godinama. Tako vrednost utrošene prede raste sa 10 mil. u 1932 god. na 11,7 mil. u 1934 god. i 13 mil. u 1935 god. Plate i nadnice neznatno rastu u 1935 god. prema prethodnoj za 100 hilj. din. na 2,1 mil. Materijal za pogon i opšti troškovi su skoro nepromenjeni sa 1,5 mil. i 1,2 mil. din. Iz kretanja troškova izlazi da se preduzeće nalazi u granicama optimalnog zaposlenja, pošto su fiksni troškovi ostali skoro nepromenjeni, dok je izrazito proporcionalni faktor troškova, sirovine, porastao za blizu 20%. Amortizacioni fond povećao se za 738 hilj. din. na 2,5 mil. din. u 1935 god. Više nego četvrtina investicija pokriveno je amortizacionim fondom. Bruto prihodi povećali su se za svega 200 hilj. din. na 18,56 mil. din. u 1935 god. Najveći deo otpada na bruto prihod jutenih fabrikata i to 17,7 mil. din. Bruto prihod od kudjelje porastao je sa 78 hilj. din. na 704 hilj. Proizvodnja kudjelje je u 1935 god. porasla. Bruto prihod se prema prethodnoj godini skoro udese-trostručio, usled poboljšanja konjunktura kudjelje. Gubitak u 1935 god. od 1,2 mil. nastao je zbog povećanja cene sirovina s jedne i pada cena gotove robe u zemlji s druge strane. Što se daljeg skoka sirovina tiče, fabrika može mirno da gleda na dalji razvoj događaja, pošto se osigurala u dovoljnoj meri potrebnom robom. Sa gubitkom iz ranijih godina celokupni gubitak, koji će se u idućim godinama amortizovati, iznosi 1,8 mil. din. Nije ni malo isključeno da će sadašnje velike zalihe doprineti vrlo brzom eliminisanju te pozicije.

Članovi upravnog odbora »Juta i konoplja a. d.« su g. g.: d-r Vinko Zorc, predsednik; d-r Ernst Geiringer, Drag. M. Stojadinović, Aleks. K. Daskalović, Viktor M. Wickerhauser i Robert von Kronholz. U nadzornom odboru su g. g.: Dušanek Emil, Stanko Lazić i Maks Horovitz.